

Iz opusa Federica Benkovića

Sanja Cvetnić

Filozofski fakultet Zagreb

Izvorni znanstveni rad/*Original scientific paper*

20. 11. 2004.

Ilustracije:

Ključne riječi: *Federico Benković, 18. st., slikarstvo*

Monografija *Federico Bencovich 1677–1753* Petera Olufa Krückmanna iz 1988. godine¹ u desetljeću nakon objave doživjela je nekoliko kritički intoniranih prikaza i osvrta. Najviše rasprave potakao je katalog djela koja su prihvaćena i onih koja su isključena iz Benkovićeve opusa² jer pojedini prijedlozi ostavljaju nerazriješenim padove u vrsnoći i neuobičajene stilске prevrate u kojima ne prepoznajemo istoga majstora, pa čak ni u trenutcima slikarske slabosti ili prihvata novih stilema. Kritička provjera pojedinih Krückmannovih atributivnih prijedloga u Benkovićevoj monografiji zahtijeva autopsiju djela smještenih u različitim zemljama, pa i kontinentima, što pojedine probleme ostavlja dugo otvorenima.

U cistercitskome samostanu u Stamsu kraj Innsbrucka nalazi se slika *Sv. Cecilija* (sl. 1),³ a prema zapisu na poledini kupio

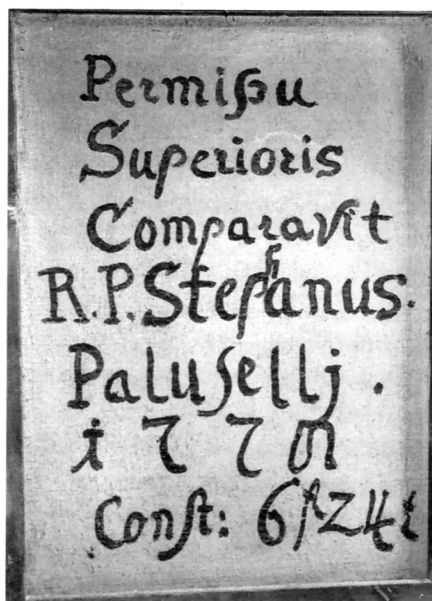
U članku su razmotrene atribucije triju djela koja je Peter Oluf Krückmann u monografiji *Federico Bencovich 1677–1753* (1988.) prvi put postavio, ili promijenio, a u prethodnim kritičkim osvrtima na monografiju i u studijama o djelima iz predložena Benkovićeve opusa nisu obrađena. Analizom atributivnoga problema slike *Sv. Cecilija u cistercitskom samostanu u Stamsu kraj Innsbrucka*, autorica dolazi do zaključka da je bakrorez *Andreas* i *Iosepha Schmutzera*, za koji Krückmann tvrdi da je nastao po slici, zapravo bio predložak za sliku. Za ovalnu sliku *Sv. Petar u The Cummer Gallery of Art u Jacksonvillu na Floridi*, koju je Antonio Morassi pripisao Tjepolu još 1958. godine, autorica upozorava na uvjerljivu atribuciju jednome od Gandolfija koju je postavio Egidio Martini (1982.). Po impostaciji figure i rukopisu, slika *Sv. Petar* mogla bi se približiti poznatim djelima Ubalda Gandolfija. Minijatura *Sv. Kajetan*, koja s iznimno raskošnim okvirom tvori kućni oltarić, zadržala se u obitelji Benković kroz stoljeća. Kao atributivni problem *Sv. Kajetan* srodan je *Sv. Ceciliji u Stamsu*, jer se ponovno bakrorez *Andreas* i *Iosepha Schmutzera* javlja kao najvjerojatniji predložak. Međutim, autorica smatra da oltarnu cjelinu kao povijesno i iznimno kulturno svjedočanstvo treba uvrstiti u istraživanje o Benkoviću jer su sadašnji vlasnici izravnim podrijetlom vezani uz slikareva brata Leopolda.

¹ P. O. Krückmann, *Federico Bencovich 1677–1753*. Hildesheim., Zürich, New York, Georg Olms Verlag, 1988.

² Budući da ih nema mnogo i da ovaj rad nastavlja kritičke provjere monografije na tri atributivna problema koje je ona otvorila, navest ću prethodne osvrte: A. Rizzi u časopisu "Arte Veneta" XIII. (1989., *Una monografia sul Bencovich*, str. 190–191); M. Lipoglavšek u: "Zborniku za umjetnostno zgodovino" XXVI. (1990., P. O. Krückmann: *Federico Bencovich 1677–1753*, str. 149–151); R. Tomić u Kolu" 4 (1992., *Novi podaci o Federicu Benkoviću*, str. 402–418); te studije s osvrtima na atribucije: A. Brajder u "Peristilu" (1991., *Tragom Benkovićeve slike u dvorcu Pommersfelden*, str. 85–90); E. Martini u "Arte / Documento" 10 (1996., *Non Bencovich, ma Tiepolo*, str. 191–193) i G. Pavanello u "Arte in Friuli: arte a Trieste" 16–17 (1997., *Schedule sei e settecentesche. V. Non Bencovich, ma Crosato*, str. 73–79).

³ Ulje na platnu, 92,7 x 69,4 cm.

< 2. Natpis na poledni slike Sv. Cecilija s godinom kupnje 1770., Stams, cistercitski samostan

3. Andreas i Ioseph Schmutzer po Federicu Benkoviću, Sv. Cecilija, bakrorez, London, British Museum

< 1. Sv. Cecilija, ulje na platnu, Stams, cistercitski samostan

4. Ubaldo Gandolfi (?), *Sv. Petar*, ulje na platnu. Jacksonville (Florida), The Cummer Gallery of Art

ju je "R. P. Stephanus Palusellj" 1770. godine (sl. 2). Prikazuje sveticu u interijeru, u zanosu muziciranja, dok joj povrh glave lebde dva anđela noseći natpis "Cantate Domino". U Krückmannovoj monografiji o Federicu Benkoviću pripisana je slikaru u katalogu njegovih sigurnih djela.⁴ Autor ostavlja otvorenim samo pitanje je li ta Benkovićeva slika ili neka njezina nepoznata varijanta poslužila kao predložak Andreasu i Josephu Schmutzeru za bakrorez *Sv. Cecilija* (sl. 3) u dnu kojega stoji zapis, potpora za atribuciju: "Fedevico (*sic!*) Bencovich Pinxit Andreas et Josephus Schmuzer Sculp."⁵ Autopsija slike potvrdila je sumnju kako bi odnos slike i bakroreza valjalo obrnuti, to jest bakrorez promatrati kao predložak slici, a ne obrnuto.⁶ Naime, neke opće paralele s Benkovićevim djelima: naglašeno ovalna forma svetičine glave, torzija vrata i impositacija prizivlju Junonu s najranije datirane slike (1707.) u palači Orselli Foschi u Forliju, a arhitektura pozadine jednostavnije je, ali srodno riješena kao na Benkovićevoj slici *Mojsije i Aron pred Faraonom* iz Rezidencijalne palače (Rezidenzpaläst) u Würzburgu. Dalje od tih općenitih analogija, slika *Sv. Cecilija* u Stamsu ne može izdržati usporedbe sa sigurnim Benkovićevim djelima: lice svete i anđela crtački je vrlo loše rađeno i

potencira nepravilnosti fizionomija sa Schmutzerova bakroreza. Ako usporedimo tipologiju svetica na Benkovićevoj oltarnoj pali *Sveti Andrej, Bartolomej, Karlo Boromejski, Lucija i Apolonija* u župnoj crkvi u Senonchesu (Normandija), ili Bogorodičino lice na *Poklonstvu kraljeva* iz 1725. u Staatsgalerie u Stuttgartu, tada nam se sv. Cecilija iz Stamsa pokazuje ne samo kao drugi individualni tip, nego i kao proizvod potpuno različite škole i ambijenta, i to znatno slabije kvalitete od potvrđenih Benkovićevih djela. Osim toga, kruto modelirana draperija svete na slici doslovno (ali reducirano) ponavlja nabore s grafičkoga predloška i raspored sjena, pri čemu je slikar očito opterećen linearnim karakterom drugoga medija. Koloristička neinventivnost posve je suprotna lirizmu *Junone* ili *Žrtvovanja Ifigenije* (Pommersfelden), a dramatska i interpretativna snaga svjetlosti izgubljena je u ostrim i shematski ritmiziranim prijelazima u sjenu. U svjetlosnome tretmanu, dakle, slika također slijedi bakrorez, ali umorno i pasivno. Reducirane su također napukline i oštećenja na kamenome popločenju prostorije, ali je zato dodana jako vidljiva aureola nad svetičinom glavom, motiv koji se ne pojavljuje tako naglašeno ni na jednoj poznatoj Benkovićevoj slici sakralne tematike (usporedi primjerice Bogorodicu i Isusa sa spomenutoga *Poklonstva kraljeva* u Stuttgartu). Osim toga, u Benkovićevu opusu nije poznat ni jedan natpis, jer on ne odvlači pozornost tekstualnim umetcima, poput "Cantate Domino", koje čitamo na vrpici u rukama dvaju anđelčića na slici u Stamsu. Schmutzeri na bakrorezu ne navode tekst, nego vrpicu ostavljaju praznom, neispisanom. Izbjegavanjem slova na vrpici natpisa grafičko se djelo pokazuje slikarskijim od slike, što također govori u prilog da mu slika nije bila predložak. Slijedom navedenih razlika, sliku *Sv. Cecilija* iz Stamsa valja izdvojiti iz Benkovićeva opusa, promatrajući ju tek kao kopiju po Schmutzerovu bakrorezu. Benkovićeva slika po kojemu je nastao bakrorez ostaje i dalje nepoznata.

Ovalna slika *Sv. Petar* (sl. 4) u The Cummer Gallery of Art u Jacksonvillu na Floridi,⁷ koju je Krückmann također smjestio u Benkovićev opus, bila je kupljena, te u muzejskim katalogima i u starijoj literaturi predstavljena kao djelo mladoga Gaimbatiste Tiepola.⁸ U iznimno opsežnoj dokumentaciji o kupnji slike nalazi se pismo Antonija Morassija iz Milana od 6. veljače 1958. godine, pisano njemačkim jezikom i upućeno posredniku pri kupnji, Paulu Wengrafu u The Arcade Gallery u Londonu. Morassi u pismu izriče prvu atribuciju Tiepolu, datira sliku 1718.–1720., i navješta kako će sliku *Sv. Petar* objaviti u drugom tomu monografije o slikaru.⁹ Četiri godine nakon pisma najavljeno je ispunio (1962.). Svega dan nakon Morassijeva pisma gospođa Ninah May Holden Cummer, osnivačica zbirke, poslala je nalog za isplatu 4.500 dolara Paulu Wengrafu u London "for a painting by Tiepolo" legendarno brzim uslugama poštanske kompanije Western Union, pa je slika isti dan i kupljena.¹⁰ U posljednjem vodiču po izložbi (1977.)¹¹ i u muzejskoj dokumentaciji The Cummer Gallery of Art zadržana je atribucija Tiepolu, što zbog šarolika sadržaja zbirke, od različitih

5. Kućni altarić sv. Kajetana.
Zagreb, vl. obitelji Benković

⁴ P. O. Krückmann, n. dj., 1988., str. 203, 204, 259, 260.

⁵ "Dieses Gemälde – oder eine zweite, unbekannt gebliebene Fassung – diente Andreas und Joseph Schmutzer als Vorlage für einen Reproduktionsstich." Krückmann, n. dj., str. 260. Bakrorez, 455 x 304 mm. Ovdje je reproduciran otisak iz zbirke British Museuma, London. Krückmann datira sliku i bakrorez neposredno prije 1740. godine, kada oba Schmutzera umiru, i donosi bibliografiju.

⁶ Zahvaljujem ocu Norbertu Schnellhammeru na pomoći pri fotografiranju. Na izložbi *Biblische Gestalten. Heiligen. Namenspatrone* (23. lipnja – 30. rujna 2001.) slika je prvi put javno izložena u Muzeju samostana u Stamsu.

⁷ Ulje na platnu, 45,7 x 36,8 cm. Galerija je vlasništvo The DeEtte Holden Cummer Museum Foundation.

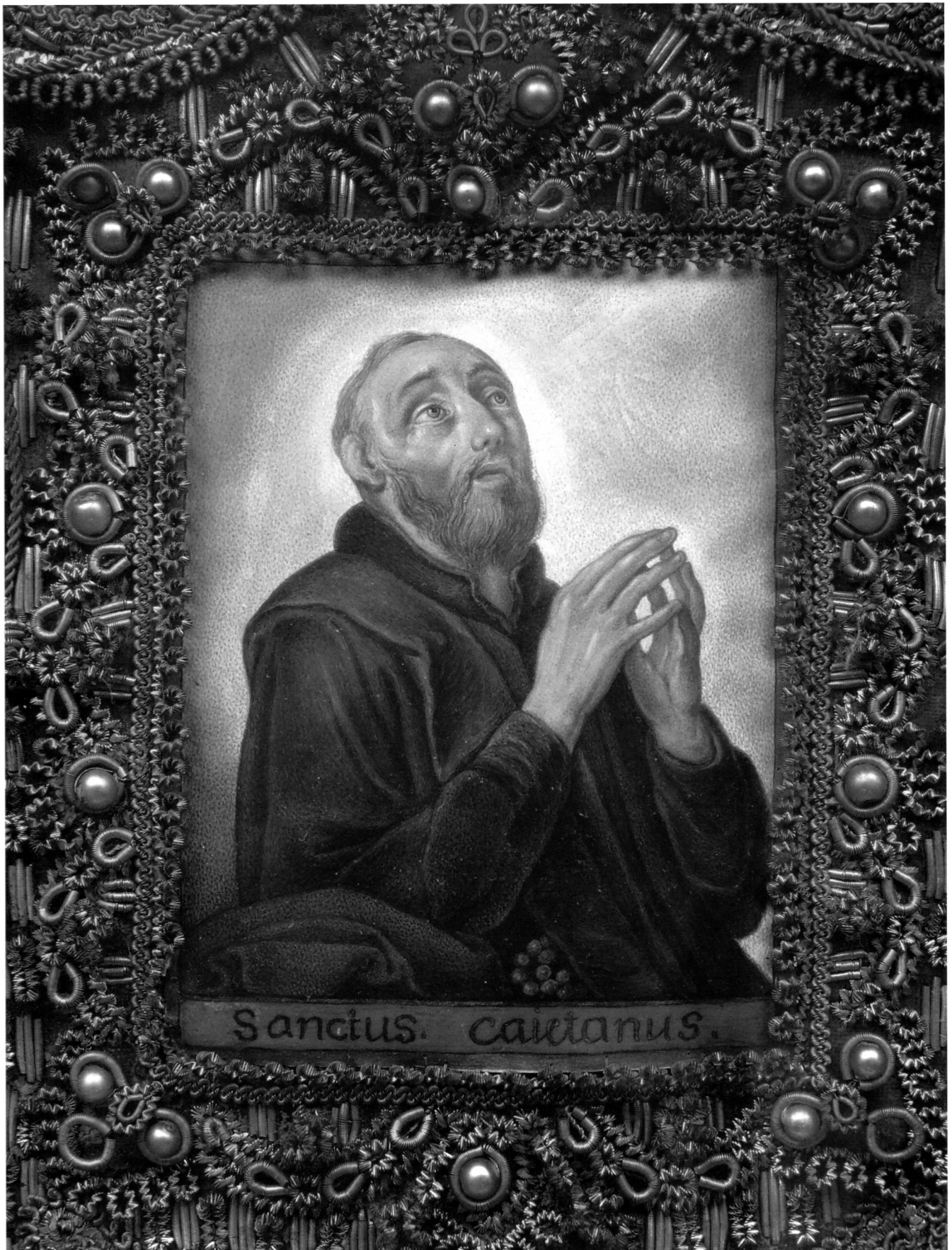
⁸ Od prve publikacije u: A. Morassi, *Tiepolo. Catalogue raisonné*. London,

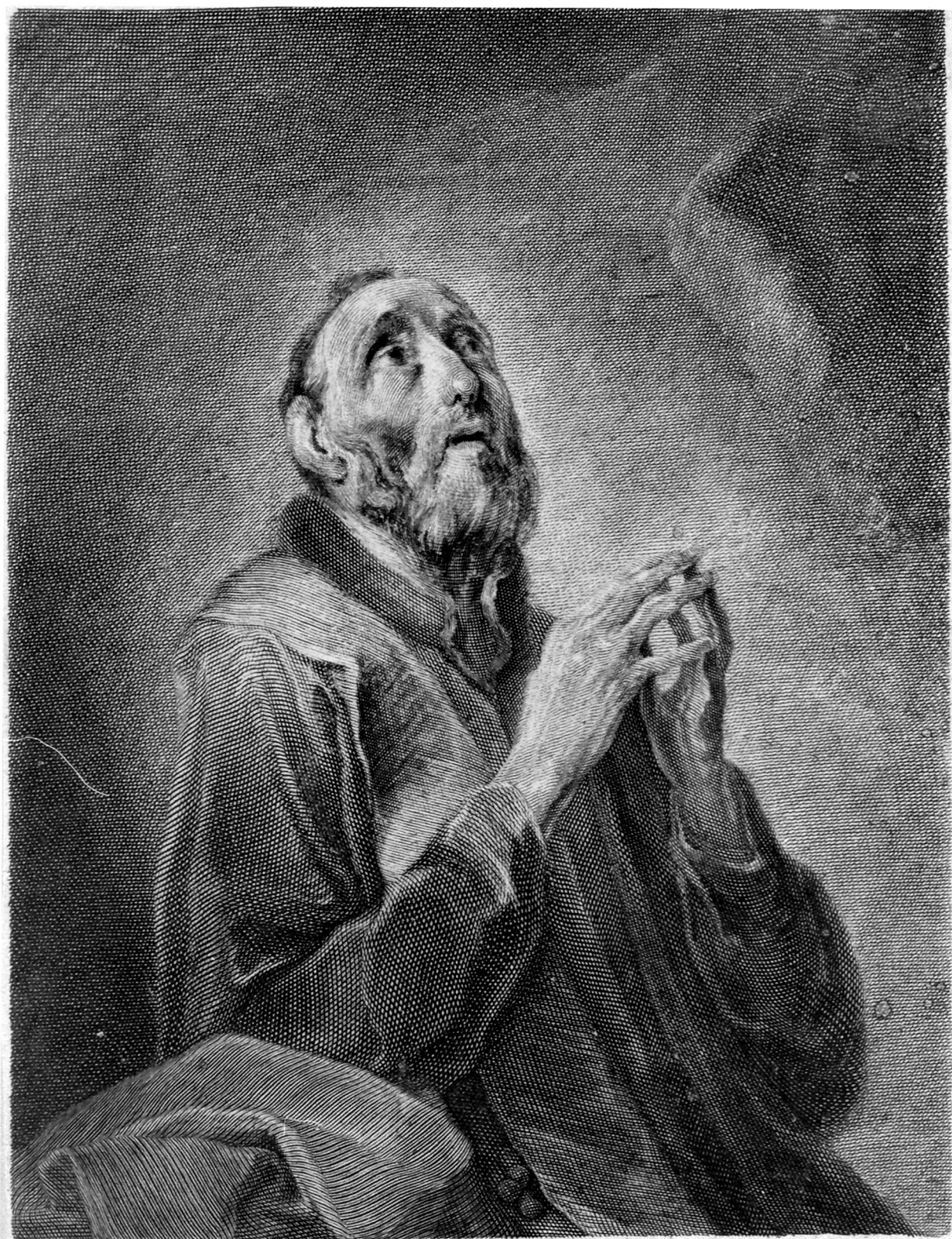
Phaidon Press, 1962., str. 14, sl. 191.

⁹ Prvi tom: A. Morassi, G. B. Tiepolo. *His Life and Works*. London, Phaidon Press, 1955.

¹⁰ U muzejskoj se dokumentaciji nalazi i pismo vlasnika slike *Sv. Ivan Krstitelj* Giuseppea Carpija od 7. studenoga 1978. godine odaslano iz Parme, pisano engleskim jezikom. Giuseppe Carpi nudi sliku na prodaju s napomenom da već ima izvoznu dozvolu. *Sv. Ivan Krstitelj* potječe iz iste privatne zbirke u Zürichu kao i *Sv. Petar*, ali je za razliku od njega zadržao atribuciju Tiepolu, uz oznaku smještaja "privatna zbirka u Zürichu", dok je atribucija za *Sv. Petra* promijenjena.

¹¹ J. A. Mahey, S. S. Burns, *Cummer Gallery of Art. Handbook of the Permanent Collection*, s. a. [1977.], str. 165.

7. Andreas i Ioseph Schmutzer po Federicu Benkoviću, *Sv. Kajetan*, bakrorez, Grac, Joanneum

< 6. *Sv. Kajetan*, tempera na pergamentu. Zagreb, vl. obitelji Benković

zbirki porculana do staklenih predmeta suvremenoga dizajna i ne čudi toliko koliko činjenica da se Krückmann ne osvrće na uvjerljivi prijedlog za *Sv. Petra* “ad uno dei Gandolfi” što ga je iznio Egidio Martini (1982.), zapravo ga uopće ne spominjući. Kao uporište za atribuciju Benkoviću Krückmann navodi kako je glava staroga apostola ponovljena (“eine Ausschnittwiederholung”) s dviju slika *Bogorodice s Djetetom, sv. Dominikom, sv. Josipom i sv. Franjom Borgijom*. Jedna od njih posljednji je put zabilježena u Firenci na aukciji Cavalessi i Botti (1933.), a druga u Londonu, na aukciji Christie’s (1961.).¹² Za obje sadašnji smještaj nije poznat te su time i nedostupne, a sve tri (uključujući i *Sv. Petra*) Krückmannu su poznate s fotografija, na kojima piazzetteska staračka tipologija koju su preuzeli različiti majstori zaista često “srodi” brojne apostole, proroke, svece i pustinjake “treće dobi”. Međutim, rukopis na slici u Jacksonvillu ne podudara se uopće s poznatim Benkovićevim djelima, posve je druga temperamenta i načina slikarske gradnje. Kratke, oštre i jednosmjerne poteze na kosi i bradi, ili pak mrlje iste kromatske vrijednosti na inkarnatu ne nalazimo na sigurnim Benkovićevim djelima, primjerice na spomenutom *Žrtvovanju Ifigenije* u Pommersfeldenu ili *Poklonstvu kraljeva* iz 1725. godine u Stuttgartu.¹³ Martinijev prijedlog atribucije jednome od Gandolfija prihvatili su Massimo Gemin i Filippo Pedrocco (1993.) u monografiji *Giambattista Tiepolo*, ali oni ne spominju Krückmannovu atribuciju Benkoviću.¹⁴ Donatella Biagi Maino u monografiji *Ubaldo Gandolfi* (1990.) ne spo-

minje sliku iz Jacksonvillea, kao ni Martinijevu sugestiju.¹⁵ Braća Ubaldo (S. Matteo della Decima 1728. – Ravenna 1781.) i Geatano Gandolfia (S. Matteo della Decima 1734. – Bologna 1802.) umjetnici su internacionalne karijere, ali pripadaju bolonjskoj školi i tradiciji.¹⁶ Ubaldova monografija otkriva preko dvadeset djela, uglavnom iz privatnih zbirki, s temom staračkih poprsja ili glava, među kojima je manji dio usporediva ovalnoga formata, ali većih dimenzija i širega kadra.¹⁷ Potez suhih, kratkih i oštrih linija na *Sv. Petru* usporediv je i na drugim djelima (usp. *Poprsje nagoga djeteta*, Bologna, privatna zbirka¹⁸), kao i meki pad teške draperije širokih lukova (za razliku od Gaetanovih lepršavih). Premda prijedlog za Ubalda kao autora *Sv. Petra* i dalje ostaje otvorenim, sliku nije moguće promatrati kao Benkovićev rad.¹⁹

Minijatura *Sv. Kajetan iz Thiene* (sl. 6)²⁰ (Gajetan, Caietanus, Gaetano, Gaetan) u raskošno ukrašenom i pozlaćenom drvenom kasnobaroknom okviru (sl. 5) vlasništvo je dr. Kamila Benkovića, komu zahvaljujem na pomoći prilikom istraživanja. Nju je Krückmann “ispisao” iz Benkovićeve opusa,²¹ navodeći prema Cviti Fiskoviću (1954.) prijašnji smještaj u privatnoj zbirci Klementa Benkovića u Imotskom,²² uz napomenu “unbekannt”. Problem promijenjene tehnike u ovom minijaturističkom “izletu”, za koju druge, sigurne Benkovićeve slike ne daju valjane potvrde, a još više promjena u tumačenju sveca – od Benkovićevih turbulentnih svetaca u psihozi i tjelesnom spazmu do zaneseno kontemplativnoga lika na minijaturi –

¹² Usp. P. O. Krückmann, n. dj., 1988., str. 245–248. Usp. također R. Tomić, n. dj., 1992., str. 143.

¹³ Krückmann prenosi potpis na poledini: “Federicus Benkovitius / Pinxit. Anno • 1725 •”.

¹⁴ Usp. M. Gemin i F. Pedrocco, *Giambattista Tiepolo. I dipinti. Opera completa*. Venezia, Arsenale Editrice, 1993., str. 505.

¹⁵ D. Biagi Maino, *Ubaldo Gandolfi*. Torino, Allemandi, 1990.

¹⁶ Usp. D. Biagi Maino, *Gaetano Gandolfi*. Torino: Allemandi, 1995., i katalog izložbe u Centu: D. Biagi Maino, *Gaetano e Ubaldo Gandolfi. Opere scelte*. Torino, Allemandi, 2002.; D. Biagi Maino, *Gaetano Gandolfi*. Torino, Allemandi, 1995. Gaetanov sin Mauro Gandolfi (Bologna 1764.–1834.), slikar i grafičar, posve je različitih stilskih značajki, pa Martini zacijelo ovdje na njega nije mislio.

¹⁷ Npr. *Sv. Josip* u Bologni (Collezioni Comunali d’Arte; 110 x 80 cm), reproducirana u: D. Biagi Maino, n. dj., 1990., str. 276.

¹⁸ Npr. *Dvije staračke glave*, Bologna, privatna zbirka. D. Biagi Maino smješta tu sliku u drugu polovicu sedmoga desetljeća. D. Biagi Maino, nav. dj., 1990., str. 275.

¹⁹ I Krückmannov prijedlog *Sv. Josipa s Djetetom* u Udinama kao Benkovićeva djela nije prihvaćen. Slika je također bila pripisana mladom Tiepolu, potom ju je Franca Zava Boccazzi pridružila Pittonijevoj radionici, a Giuseppe Bergamini pridao ju je samom majstoru. Usp. G. Bergamini, *La Galleria d’Arte Antica. La Pinacoteca*. Udine, Comune di Udine, str. 93 i literatura.

²⁰ Tempera na pergamentu, 65,3 x 48 mm, prema izvještaju kolegice M. Begić. Fisković navodi kao podlogu tanku bjelokosnu pločicu veličine 0,1007 x 0,08 m.

²¹ P. O. Krückmann, n. dj., 1988., str. 297.

²² To je pedesetih godina bio točan podatak. Usp. C. Fisković, *Tragom Federika Benkovića* u: “Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku” III., Dubrovnik 1954., str. 361–366 i literatura (o problemu; cijeli članak str. 355–374). Fisković se osvrnuo i na okvir.

²³ Bakrorez, 254 x 178 mm.

²⁴ Usp. R. Tomić, n. dj., 1992., str. 413–414.

²⁵ V. Caprara, *Un documento sul Bencovich* u: “Arte Veneta” XXIV, 1980., str. 229.

²⁶ Dr. sc. M. B. Bertini, ravnateljica Arhiva, pomogla mi je u nabavi dokumenta i ovdje joj najljepše zahvaljujem, kao i dr. sc. T. Mršić, koja je fotokopije rukopisnoga dokumenta transkribirala i prevela.

²⁷ M. P. Ghezzi. *I Dalmati all’Università di Padova dagli Atti dei gradi accademici 1601–1800*. u: “Atti e memorie della Società Dalmata di storia patria XXI”, Venecija 1992. Fotokopiju onoga dijela koji se odnosi na Josipa Benkovića ustupio mi je dr. Klement Benković.

²⁸ Marija Tereza Garzoni, Veronežanka i Benkovićeva udovica, koju je C. Fisković našao u omiškim dokumentima i koju nije mogao obiteljski povezati, sada se može identificirati upravo kao majka liječnika Josipa (“Teresae Gayoni da Verona”), Leopoldova supruga, odnosno šogorica slikara Federica Benkovića: “Godine 1754., dakle po prilici godinu dana poslije slikareve smrti, živjela je u Omišu Marija Tereza Garzoni, udovica nekoga Benkovića (Maria Teresa Garzoni vedova Bencovich) koja je imenovala za svog zastupnika Alfonsa Bengliu iz Verone, da joj tamo pridigne svotu od stotinu i pedeset dukata njene nasljedne glavice.” C. Fisković, n. dj., 1954., str. 359.

²⁹ Usp. C. Fisković, n. dj., 1954., str. 358 i dalje.

³⁰ U dokumentaciji koju čuva dr. Kamilo Benković nalaze se prijepisi i fotokopije nesigurnih dokumenata, koje C. Fisković ne spominje, a njegov je otac, Klement Benković, te podatke sakupljao iz privatnih izvora (arhiva). Onaj naslovljen *Tabella Nominale di tutte Le Famiglie attualmente aggregate nella Comunità de’ Nobili d’Almissa* u rubrici *Nome del Capo di Famiglia e suo Genitore* donosi čitkim baroknim rukopisom podatke o liječniku Josipu i njegovu ocu Leopoldu: “Nobil. Sigr: Dr: Giuseppe Bencovich Mag: Leopoldo”, a u rubrici *Nome del Figlio Primogenito* ime “Francesco”. Na drugom listu, ispisanom suvremenim rukopisom, očito po prijepisu arhivskih podataka navedenoga izvora, isti se Francesco

stavila je u opravdanu nedoumicu sve stručnjake koji su se s njim suočili: Cvitu Fiskovića, koji ga je prvi objavio, Petera Olufa Krückmanna, koji ju posve izuzima iz opusa, odnosno objašnjava kopijom po ranije poznatom Schmutzerovu bakrorezu (sl. 7)²³ s imenom sveca "Sanctus Caietanus" i potpisom: "Phedericus Bencouich pinx. Andreas et Joseph Schmuzer (*sic!*) Sc. Viennae." i Radoslava Tomića, koji u ovom slučaju podržava Krückmannov sud.²⁴ Minijatura zaista pokazuje zbunjujuću razliku u crtežu, koloritu i potezu kista, koji nema energiju slika u ulju, nego pokazuje filigransku strpljivost brojnih kratkih poteza kojima ispunjava forme u različitom rasteru. Nadalje, nekoliko primjedbi iznesenih u prilog tvrdnji da je slika *Sv. Cecilija* iz Stamsa radena po Schmutzerovu bakrorezu, a ne obrnuto, mogli bismo ponoviti i ovdje. Crtež i raspored sjena posve su usporedivi, ali na minijaturi manje dramatični. S druge strane, na njoj je očitiji – i manje uvjerljiv – Kajetanov strabizam, koji na bakrorezu služi kao uspješan motiv u tumačenju vapijuće ekstatične figure. Minijatura nosi natpis ispisani sličnim slovima kao i na grafici. Ipak u budućim istraživanjima Benkovića treba uzeti u obzir cjelokupni oltar jer se radi o rijetkom djelu u privatnom vlasništvu, čije se obiteljsko podrijetlo proteglo kroz stoljeća, čuvajući barokni običaj obiteljske uspomene na uglednoga rođaka. Podrijetlo sadašnjih vlasnika vodi do umjetnikova brata Leopolda Benkovića, koga Cvito Fisković spominje u navedenoj studiji. Vittorio Caprara (1980.)²⁵ objavio je sažetak dokumenta koji se čuva u Archivio

di Stato u Milanu, datiran u petak, 24. ožujka 1724. godine (notar Gambarelli Agostino pokojnoga Giovannija Tommasa) u kojemu Federico, nastanjen u župi S. Bartolomeo u Milanu, imenuje zastupnikom brata Leopolda u Splitu. Iz transkripta i prijevoda cjelokupna teksta vidljivi su posjedi i imovinska vezanost Federica za Dalmaciju (Prilog 1),²⁶ kao i obiteljska veza s bratom. U popisu studenata na Sveučilištu u Padovi, koji je objavio Michele Pietro Ghezzi (1992.) nalazimo i studenta "Bencovich Ioseph (Giuseppe) f. Leopoldi nob. Pharensis et Bratiensis et nob. di Spalatro (*sic!*) et Teresae Gayoni da Verona 1739."²⁷ dakle Josipa, sina hvarškoga, bračkog i splitskoga plemića Leopolda i supruge Tereze, Veronežanke.²⁸ Od Josipa, padovanskoga daka i ugledna gradskoga liječnika u Omišu "od 1749. do kraja stoljeća"²⁹ proteže se povijest Benkovića do današnjih vlasnika.³⁰ Kao iznimna kulturološka činjenica, i bez atributivne potvrde za minijaturu, kućni oltarić (Prilog 2)³¹ zavrjeđuje punu pozornost među malobrojnim preživjelim svjedočanstvima o slikaru tako lutajućega životnoga traga kao što je bio Federico Benković, o njegovim obiteljskim odnosima i o memoriji u domovini.

Od ispodprosječnih djela koja su se nakon monografije pojavila kao Benkovićeva, primjerice u stručnim publikacijama objavljene slike *Redovnik s raspelom* u Würzburgu (Krückmann, 1996.),³² *Oplakivanje Krista* u privatnoj zbirci u Forliju (Viroli, 1996.),³³ te *Žrtvovanje Izaka*, koje se 2000. pojavilo na aukciji u Genovi,³⁴ ni jedno nije njegovo.

javlja kao najstariji sin u popisu desetero sinova i pet kćeri dr. J. Benkovića i supruge Orsole Franceschi, kćeri kapetana Antonija i njegove žene Cindro: "[datum nečitak]/XII 1759. Francesco-Federico figlio del Dr. Giuseppe Bencovich e consorte Orsola Franceschi", a na istoj su stranici navedena i djeca najstarijega sina: "del Francesco Bencovich e Maddalena Salamoni-Antičević", gdje je 25/V 1816., kao peto dijete upisan "Paolo-Pasqual figlio di Francesco e la Sig.ra Maddalena Salamoni-Antičević". C. Fisković navodi tog Paola uvodeći problem minijature *Sv. Kajetana* i druga dva predmeta (obiteljski grb i relikvijar-križ) u obiteljsku vlasništvu: "Njih sada posjeduje prof. Klement Benković u Imotskom. On je sin Kamila Benkovića, čiji se otac Pavao uselio u Imotski, budući da se bio oženio Ružom iz imočanske obitelji Vučemilovića, koja mu je donijela mnogo posjeda, od kojih se imanje na Prološcu i danas zove Benkovac." Današnji vlasnik, dr. Kamilo Benković, sin je prof. Klementa Benkovića, unuk Kamila Benkovića i praukun Pavla Benkovića. Pavao Benković praukun je Leopolda Benkovića, slikareva brata. Biblijsko nizanje po kojem se Leopoldu rodi Josip, Josipu Francesco-Federico, Francescu-Federicu Paolo-Pasqual, Paolo-Pasqualu Kamilo, Kamilu Klement, a Klementu dr. Kamilo Benković, današnji vlasnik, pokazuje rijetko uspješan primjer u kojem je dalmatinska obitelj, zahvaljujući imutku, brojnosti, obrazovanju, osjećaju i sreći – a poznavajući sve zamke koje je povijest hrvatskoj baštini postavljala – sačuvala u vlasništvu predmete vezane uz slavnoga obiteljskoga člana i sjećanje na svoju vezu s njim.

³¹ Po oštećenjima koja se spominju u izvještaju kolegice M. Begić, kojoj zahvaljujem na ljubazno ustupljenim podacima i snimcima restaurirana djela, vidljivo je da su pred njim paljene svijeće.

³² *Redovnik s raspelom*, ulje na platnu, 95,5 x 76,5 cm. Objavljeno u: P. O. Krückmann, *Der Himmel auf Erden. Tiepolo in Würzburg*, München. New York, Prestel Verlag, 1996., str. 31, 198. Poznato i *de visu*.

³³ Ulje na platnu, 44 x 32,3 cm. Objavljeno u: G. Viroli, *Pittura del Seicento e del Settecento a Forlì*. Milano, Nuova Alfa Editoriale, 1996., str. 104.

³⁴ *Žrtvovanje Izaka*, ulje na platnu, 122 x 90 cm, *Aste di antiquariato Boetto*, Genova, 22. svibnja 2000., No 392 (I tornata, ore 16).

*Prilog 1**Dokument iz Milanskoga državnog arhiva Notariale, N. 38258*

Transkript:

[p. 1]

192.

1724, 24. Martii

Procuratoria

Altera mei Augustini Gambarelli filii q(uonda)m Ioanni Thomae P.N. P.S.¹ Bartholomei (...) (...).

In nomine Domini Anno a Nativitate eiusque millesimo septuagesimo vigesimo quarto Indictione secunda die Veneris vig(esim)a quarta m(ens)is Martii Federicus Bencovich filius q.m d. Julii P.N. P.S.

Bartholomei (...) (...) ibidem presens

Voluntarie

De omnibus modo

Fecit, constituit, ac solemniter ordinavit,

facitque, constituit, ac solemniter ordinat

eius certum missum, nuntium et Pro(curato)rem specialem, et ad inst(anti)as generales, et quidquid melius

d. Leopoldum Bencovich eius fratrem degentem

in Civitate Spalati in Regno Dalmatiae,

absentem tamquam praesentem

specialiter et expresse ad Pro(curato)rio nomine quo S.a² requerendum, et vindicandum queque bonaet iura³

fidei=

comissaria, vel aliter quomodolibet ubivis

sita, ac iacentia, ac spectantia d.o d.⁴ Constituenti

vigore cuiusque fideicomissariae dispositionis

vel aliqua proindeque ad conveniendum

quosque detentores, et possessores, et occupatores

[p. 2]

ipsorum quorumque bonorum et iurium coram quo=

cumque Iudice, et Tribunali, petitiones quasque

porrigendum pro vindicatione dictorum bonorum

et iurium ut S.a,

⁵ aliaque acta necessaria

per agendum et faciendum

atque ad eorumque bono=

rum et Iurium actualium

possessionum et plena

rium dominium habendum

et obtinendum necnon

consequendum eorumque

bonorum et fructus ex ficta

perceptaque seu qui ve

rosimiliter percipi

potuerint,

⁶ necnon exigendum, conse=quendum, habendum, et recuperandum, et exige re consequi, habere, et recuperare pos= sendum, et habuisse, et recepisse confi tendum quamquam pecuniarum, et rerum summam, et quantitatem quovis modo et qualiterque debitque, et in futurum debendi d.o d. Constituenti à quibusque persona, seu Personis, Capitulo, Communi, Collegio Universitate, quibusque Societatis Piis, et aliis quibusque omne, et totum id, quod d.o d. Constituenti debetur, et in futurum de= bebitur qualiter causa et occasione et ad soluenti, seu soluentibus faciendum et facere possendum quamquam confessiones, quietationes⁷, et liberationes, et pactum perpetuum de ulterius quidquam non pe= tendo, tam interveniente reali, et effec= tuali numeratione, et Aaditione⁸ re= rum, et peccuniarum confessandarum, quam non, et tam per instr(ument)um, quam aliter, et cum

[p. 3]

clausulis, cautelis, et solemnitatibus de bitis, et toties quoties; ex quibus.

Item ad pro(curato)rio nomine quo S.a locandum nomi ne ficti simplicis quaeque bona Immobilia

d.ti d. Constituentis

⁹ et alia sibi adiudicanda¹⁰ ubivis sita et iacentia

pro ficto, tempore, pactis, modis, et formis

d.o d. Pro(curato)ri benevisis, et ad conducendum

a quibusquam personis cum facultate ut

S.a, et ad denunciandum fines d.m locatio=

num, novasque faciendum pro ficto, tem=

pore, pactis, et modis, de quibus S.a nec

non ad renuntiandum d.is quibusquam inves=

tituris, et s(ic)ut ipsi d. Pro(curato)ri videbitur, et,

placuerit.

Item ad pro(curato)rio nomine quo S.a recognoscendum

quosvis fictabiles, massarios, colonos, in=

quilinos, pensionantes, et emphitendos,

tam active, quam passive, et ad stippu=

¹ Pleno nomine, pleno sigillo.² Supra.³ Umetnuti tekst.⁴ Dicto domino.⁵ Slijedi tekst ubačen na margini.⁶ Slijedi nastavak teksta nakon ubačenog dijela.⁷ Quietationes.⁸ Additione.

landum quasvis recognitiones ab ipso faciendas cum pactis, modis, et formis d.o Pro(curato)ri benevisis. Item ad praestanda quisvis iuramenta de damno et interesse ad formas (illius)¹¹ Regionis ubi praestari continget, et ad iurandum in

[p. 4]

in supplementum probationum et s(ic)ut opus fuerit in qualiter causa, et coram quo=vis Iudice, necnon et de calumnia to=ties quoties; et s(ic)ut melius.

Item ad compromittendum, et quodlibet com=missum faciendum in Arbitrum seu Ar=bitratores, et pro quavis lite, causa, et differentia, ipsosque Arbitros revocandum et cum qualitate et facultate danda ip=sis Arbitris procedendi, et decidendi de jure tantum

¹² seu de facto

tantum et de amicabili compositi(ion)e tantum

¹³ et cum pactis, modis, et formis

d.o d. Pr(ocurat)ori benevisis, et s(ic)ut melius.

Item ad faciendum quasquam cessiones titulo venditionis, et aliter pro praetio, pactis, modis, et formis d.o d. Pr(ocurat)ori benevisis, prae=tiumque recipiendum seu de eo fidem habendum, et s(ic)ut d.o d. Pr(ocurat)ori placuerit et ad iurandum

¹⁴ prout opus fuerit et (...) (...) (...)

jurata et alia illius regionis (...) illorum regionum in quibus sequi contingentes ipse cessiones¹⁵ ut ex nunc d.s d.

[p. 5]

Constituens¹⁶ juravit et jurat prout jurari contigerit d.no d. eius Pro(curator)us.

Item ad pr(ocurat)orio nomine quo S.a contigendum et paciscendum et quaelibet pacta, et conventiones, confactiones, et accordia

faciendum cum quibuslibet persona, et p(er)sonis, et pro qualibet causa seu c(aus)is mutatis seu dubitaque de lite, et in qua(cu)mquam summam, et cum conditionibus, promissionibus et obligationibus, ac pactis, modis, et formis melius d.o d. Pr(ocurat)ori benevisis.

Item ad pr(ocurat)orio nomine quo S.a protestandum quaslibet caducitates, seu caducitates contra qua(cu)mquam p(er)sonam, et p(er)sonas, et pro quibusquam bonis, et pro qualibet causa, et occasione inversis, et ipsas caducitates prosequendum, et bona devoluta apprehendendum, et s(ic)ut melius. Item ad omnes et singulas ipsius d. Constituentis lites, et causas tam motas, quam movendas, tam activas, quam passivas, quam

[p. 6]

aliter amplissime; et coram quocumque Iudice, et Tribunali nullis exceptis.

Item ad pr(ocurat)orio nomine quo S.a respondendum quibusque positionibus, et interrogationibus producendis in quibusque causis tam affirmative, quam negative, atque deici vel moderari faciendum, et s(ic)ut melius. Item ad faciendum quaslibet petitiones, et producendum interrogationes, ac positiones, easque intimari faciendum in qualibet causa, et toties, quoties; et quaslibet contumacias accusandum, et pronuntiationes fieri faciendum, et s(ic)ut melius.

Item ad allegandum Iudices et quosque delegatos suspectos, et quodlibet iuramentum prestandum in manibus cuiuslibet notarii ac ubi opus fuerit.

Item ad apprehendendum corporales possessiones et tenutas quorumque bonorum cuiusvis generis d.o d. Constituenti spectantium, et quae in futurum spectare poterunt quolibet Jure, et titulo, et quaque causa, obtinendum continuationem, et associationem debite refferendo in possessione

[p. 7]

quorumque bonorum d.o d. Constituenti quolibet adiudicandorum, necnon et spectantium, et ad se continuari et associari faciendum in eorum corporali possessione factaque apprehensione, et continuatione, ac associatione possessores expellendum seu etiam recognoscendum pro temporibus, pactis, modis, et formis melius

⁹ Tekst umetnut na margini.

¹⁰ Nastavak prethodnog teksta.

¹¹ Prekriženo.

¹² Tekst umetnut na margini.

¹³ Nastavak teksta.

¹⁴ Umetnuti tekst.

¹⁵ Prekriženi tekst se ne navodi.

¹⁶ Ponovo tekst umetnut iznad prekriženog.

ipsi Pr(ocurat)ori benevisis, et s(ic)ut, et sicut.
 Item ad appellandum a quaque sententia, seu sententiis,
 et producendum quosque libellos appellatorios co=
 ram quoque Judice, et Tribunali, et iurandum
 se non dolo nec calumnia, sed credens iustas
 fovere causas appellasse, et nullas dixisse,
 et satis dare in omnibus ad formas statuti
 et ordinum illius Regionis, ut ex nunc d.s d.
 Constituens praestat ut S.a et s(ic)ut S.a.
 Item ad super praemissis omnibus, et singulis stip=
 pulandum quodlibet op(era)rum Inst(rument)um, seu
 Instr(ument)a a quibusvis notariis roganda cum
 clausulis, renuntiis, promissionibus, iura=
 mentis, ac solemnitatibus debitis tam de
 jure, quam de stilo Regionis opponi con=
 suetis, et s(ic)ut melius.

[p. 8]

Item ad substituendum unum, vel plures Pro(curator)es
 seu Pro(curator)es cum simili vel limitata facultate
 eosque revocandum, et alios de novo fa
 ciendum, et substituendum toties quoties.
 Et generaliter in praemissis, et circa praemissa ea om
 nia et singula faciendum et gerendum quae
 facere, et gerere posset ipse d. Constituens
 si praesens esset, et si talia forent, quae
 magis amplum et speciale mandatum requirerent,
 querirat d.s d. Constituens declaravit et
 declarat praesens mandatum amplum et
 sufficiens intelligi debere s(ic)ut ipsi d. Pro=
 curatori ut S.a constituta ubi continget,
 Dans Jura plena et libera
 Promittens
 et volens praefatus d. Constituens relevare Pro(curato)res
 suos, et substitutos, ac substituendos ab
 onere satis dationis, cavit de rato habendo,
 iudicio sistendo, et Judicato solvendo in
 omnibus suis clausulis, et inde et p(er) o(mn)ia
 fideiussit d.s d. Constituens, obligando se, et
 bona, signari mihi not(ari)o inf(rascript)o S(...)ti. nomi
 ne omnium quorumque.
 Et iuravit habere ratum attendere et non

[p. 9]

contravenire et sub reff(e).(r)e
 Et de praedictis.
 Actum in sala Inferiori domus hab(itat)oris mei notarii
 Ins(trumentum) sig(natum) in P.N.P.S. Bartholomei iuris
 magistri
 pr(aese)ntibus d. Joseph Squadrino N.D. Syri P.O.P.S. Pauli
 in (...) (...) et Domini Antonio Turicello filio domini Jacobi
 P.N.P.S. D(...) ad muria (...) (...) pr(oto)notariis.

Testes d. Julius Tirottus fil.s d. Petri Antonii P. N. L. S.i
 Andreae ad Pusterlam novam (...) (...), Carolus Biolla
 S(i)g(num) Andreae P.N.P.S: Bartoli iuris m(agis)tri, ac ad R.
 d.

Joseph Brambilla fil(iu).m q.m d. Thomae S(...) (...) dicti
 P(raesentes), et P(raesentes) omnesq(ue) idonei.

Transkribirala dr. sc. Tihana Mršić

Prijevod:

[str. 1]

192

24. travnja 1724.

Punomoć

Još jedna (op. prev.: isprava) mene Augustina Gambarellija,
 sina pokojnoga Ivana Tome, punim imenom i punim pečatom,
 Bartolomea (...) (...).

U ime Gospodnje, godine od Poročjenja i njegova milezima
 sedamsto dvadeset i četvrtoga, indikcije druge,
 dana petka, dvadeset i četvrtoga, mjeseca ožujka,
 Frederik Benkovič, sin pokojnoga gospodina Julija, punim
 imenom,
 punim pečatom,
 (...) (...) Bartolomea, ovdje nazočan,
 dragovoljno,
 o svemu sada
 učinio je, ustanovio i svečano odredio
 te čini, ustanovljuje i svečano određuje
 za svoga pouzdanog poslanika, glasnika i posebnog ovlaštenika
 općenito za sve, i to što bolje,
 Leopolda Benkovića, svoga brata, koji sada boravi
 u gradu Splitu, u Kraljevstvu Dalmacije,
 odsutnoga kao da je nazočan,
 da, u svojstvu ovlaštenika kao gore, posebno i izričito
 potražuje i zahtijeva
 bilo koja ovlaštena dobra i prava,
 ili bilo što drugo gdje god bilo
 položeno ili se nalazilo, ili bilo u vezi s rečenim gospodinom
 ovlastiteljem, snagom bilo koje ovlašteničke naredbe,
 ili isto tako drugoga, da poziva bilo koga tko drži, posjeduje i
 zauzima

[str. 2]

ta i bilo koja dobra i prava pred bilo
 kojim sućem i sudom, te da ulaže bilo kakve
 zahtjeve kako bi polagao pravo na rečena dobra
 i prava kao gore,
 i druge potrebne isprave
 za provedbu i vršenje
 te za imanje i postizanje, kao i stjecanje
 istih dobara

i sadašnjih prava
posjedovanja i svih prava vlasništva,
te za stjecanje kao i
utjerivanje dobitka istih
dobara iz očekivanog
i stvarno primljenog ili što bi se vjerodostojno
moglo naplatiti,
te da izvršava, utjeruje,
ima i vraća, te traži da se
utjeruje, ima i vrati ono što treba posjedovati,
te da priznaje ono što se imalo i natrag primilo
koliko bilo novca te broj
stvari i količinu koja se bilo gdje sada i
kako god duguje, i ubuduće se treba dugovati rečenomu
gospodinu
ovlastitelju od bilo koje osobe ili
osoba, Kaptola, Općine, Kolegija,
Sveučilišta, bilo kojih pobočnih društava,
i bilo koga drugoga, i sve ono što
se duguje rečenomu gospodinu ovlastitelju, i ubuduće će
se dugovati iz bilo kojeg uzroka ili prigode,
te da jednom ili više namiritelja sastavlja
i ima pravo sastaviti kakve god priznanice,
potvrde o plaćenom dugu i oproštenju dugovanja te trajan
ugovor o bilo čemu drugom što se sada ne traži,
kako u slučaju stvarne i učinkovite naplate i dodavanja stvari
i novaca koje treba potvrditi, tako i ako to nije slučaj,
i to kako putem isprave, tako i drukčije, te s

[str. 3]

dužnim klauzulama, jamstvima i svečanim pravnim
formulama, te toliko puta koliko bude potrebno, prema kojima.
Isto tako da, u svojstvu ovlaštenika kao gore, iznajmljuje na
ime obične zakupnine bilo koja nepokretna dobra
rečenog gospodina ovlastitelja
i drugo što mu treba dosuditi
gdje god bilo smješteno ili se nalazilo
za najam, rok, ugovore, načine i formule,
od rečenog gospodina ovlaštenika pomno proučene,
i da daje na upravljanje
bilo kojim osobama s ovlaštenjem kao
gore, i da proglašuje prekide spomenutih najмова,
te da utvrđuje nove, za najam, rok,
ugovore, i načine, o kojima gore, kao i
da oduzima pravo bilo kojima spomenutima koji će iznajmiti,
a kao što će se već činiti i svjediti samom gospodinu
ovlašteniku.
Isto tako da, u svojstvu ovlaštenika kao gore, priznaje
bilo koje najmoprince, upravitelje imanja, kolone, stanare,
goste pansiona i nasljedne zakupnike,
kako aktivno, tako i pasivno, te da sastavlja
bilo kakve priznanice koje sam

treba učiniti s ugovorima, načinima, i formulama
pomno proučenima od spomenutog ovlaštenika.
Isto tako da daje bilo kakve prisege glede štete
i kamate prema formulama onoga kraja gdje se
dogodi da ih daje, te da priseže

[str. 4]

za dodatni dokaz, i kako će biti potrebno,
u bilo kojoj prilici i pred bilo kojim
sucem, kao i u slučaju osvade, toliko puta koliko treba; i to što
bolje.

Isto tako da pristaje i pravi bilo kakve pogodbe glede suca
ili sudaca, te da, za bilo koji predmet parnice, parnicu i
raspravu opoziva iste suce
te s ovlašću koju treba dati istim sucima da vode postupak i
odlučuju
samo pravno
ili samo činjenično
i samo na osnovi
prijateljske pomirbe
i to s ugovorima, načinima i formulama
dobro pregledanim od rečenoga gospodina ovlaštenika, i to
što bolje.

Isto tako da pravi bilo kakve ustupke glede
prodaje, i inače, za cijene, ugovore,
načine i formule dobro pregledane od rečenog gospodina
ovlaštenika, te da pristaje na cijenu ili da za nju prihvaća
jamstvo, i to kako će se svjediti rečenomu gospodinu
ovlašteniku
te da priseže
kako će biti potrebno, i (...)
prisegnuto i drugo, onoga kraja (...) onih krajeva u kojima
se događa da se na te ustupke pristaje
kao što je od sada rečeni gospodin

[str. 5]

ovlastitelj prisegao i priseže, kako će se dogoditi da gospodinu
priseže njegov gospodin ovlaštenik.
Isto tako da, u svojstvu ovlaštenika kao gore, postiže
i ugovara te da sklapa bilo kakve nagodbe i dogovore, pristanke
i ugovore s bilo kojom osobom ili osobama
te u bilo kojem izmijenjenom slučaju ili slučajevima
ili sumnji glede spora i bilo koje
svote, a s uvjetima, obećanjima i obvezama, te ugovorima,
načinima,
i formulama pomnije proučenima od rečenoga gospodina
ovlaštenika.

Isto tako da, u svojstvu ovlaštenika kao gore, prosvjeduje
glede bilo kakve štete ili trošenja,
protiv bilo koje osobe ili osoba, a glede
bilo kojih dobara, i bilo koje nezgode
i nepravilike, te da te štete utjeruje

i prima prispjela dobra, i to što bolje.
Isto tako da sve i pojedine sporove i parnice istoga gospodina
ovlastitelja, kako pokrenute tako i one koje treba
pokrenuti, kako aktivne tako i pasivne, kao

[str. 6]

i inače vrlo dobro (op. prev.: vodi), pred bilo kojim sucem i
sudom bez
izuzetka.

Isto tako da, u svojstvu ovlaštenika kao gore, odgovara
na bilo koja mišljenja i pitanja
koja će se iznositi u bilo kojim parnicama, kako potvrdno,
tako i niječno, te da čini da se pobijaju ili prihvaćaju, i to što
bolje.

Isto tako da sastavlja bilo kakve molbe i
podnosi upite i mišljenja
te da čini da se ona obznanjaju u bilo kojem
slučaju i onoliko puta koliko treba; te da
podnosi tužbe protiv bilo koje nepokornosti i
nastoji da dođe do presuda, i to što bolje.

Isto tako da odabire suce i bilo koje sumnjive
svjedoke te da predaje bilo koju
prisegu na ruke bilo kojeg bilježnika, i to
gdje bude potrebno.

Isto tako da prihvaća stvarne posjede
i imanja bilo kojih dobara, bilo koje
vrste, koja se odnose na rečenoga gospodina ovlastitelja,
i koja će se ubuduće moći (na njega, op. prev.) odnositi
s bilo kojeg prava i naslova, i u bilo kojem slučaju,
te da polužuje nastavljanje i pridruživanje,
dužno ubilježujući u posjed,

[str. 7]

bilo kojih dobara koja rečenomu gospodinu
ovlastitelju bilo kako treba dosuditi, kao i onih
koja se na njega odnose, te da čini da mu se nastavljaju i
pridružuju
u njihovu stvarnom posjedovanju i učinjenom prihvaćanju i
nastavljanju,
te spajanju; da istjeruje posjednike
ili da ih također priznaje za rokove,
ugovore, načine i formule što pomnije proučene
od istog ovlaštenika.

Isto tako da vrši priziv na bilo koju sudsku presudu ili presude
te da sastavlja bilo kakve prizive pred
bilo kojih sucem i sudom, te da priseže
da neće ni prizivati niti išta izreći ni prijevarom ni objedom,
već vjerujući da zastupa pravedne stvari,
te da će u svemu jamčiti formule statuta i
reda onoga kraja, kao što od sada rečeni gospodin
ovlastitelj jamči kao gore, i kao gore.
Isto tako da, glede svega i pojedinačnog prethodno iznesenog,

sastavlja bilo kakvu imovinsku ispravu ili
isprave koje treba tražiti od bilo kojeg bilježnika s klauzulama,
ustupima, obećanjima, prisegama,
i svečanim formulama, koje se moraju, kako prema pravu,
tako i prema stilu kraja, uobičajeno primjenjivati, i to što bolje.

[str. 8.]

Isto tako da zamjenjuje jednog ili nekoliko ovlaštenika
ili ovlaštenike sa sličnim ili ograničenim ovlaštenjem
te da ih opoziva i druge iznova
postavlja i zamjenjuje onoliko puta koliko bude potrebno.
I općenito da, u slučaju prethodno iznesenog te glede
svega i pojedinačnoga prethodno iznesenog, čini i upravlja
ono što bi mogao činiti i upravljati isti gospodin ovlastitelj
da je nazočan, a kad bi stvari tako stajale
da bi tražile veći i poseban mandat,
neka se potuži da je rečeni gospodin ovlastitelj izjavio
i izjavljuje da je ovaj mandat širok i
da se treba smatrati dostatnim kako je istomu gospodinu
ovlašteniku kao gore ustanovljeno, gdje stoji
Dajući puna i slobodna prava,
obećajući,
i želeći prije spomenuti gospodin ovlastitelj skinuti sa svojih
ovlaštenika
i zamjenika, kao i onih koji će ga trebati zamijeniti,
teret jamstva, čuvao se od toga da drži valjanim,
dolazi na sud i rješava dosuđeno
u svim svojim klauzulama, te je stoga za sve
zajamčio rečeni gospodin ovlastitelj, obvezujući sebe
i dobra, potpisati meni bilježniku S(...) niže potpisanomu,
u ime sviji i svakoga.
I prisegao je da će paziti da drži valjanim te da neće

[str. 9]

djelovati protivno i intervenirati.

I o prethodnim stvarima.

Učinjena u donjoj dvorani kuće prebivaoca od mene bilježnika
potpisana isprava u, punim imenom, punim pečatom,
Bartolomea (...), u nazočnosti g. Josipa Squadrina N. D. Sira,
punim (...), punim pečatom, Paula u (...) (...) i gospodina
Antuna Turicella, sina g. Jakoba, punim imenom, punim
pečatom, Daunira, (...) (...), protonotara.
Svjedoci g. Julije Tirottus, sin g. Petra Antuna, punim imenom,
mjesto pečata, Andrije kod Pusterle Nove našega (...), Karlo
Biolla
pečat Andrije, punim imenom, punim pečatom, Bartola (...),
i kod prečasnog gospodina
Josipa Brambille, sina pokojnoga gospodina Tome S(...), (...) rečeni
nazočni, i svi nazočni su pouzdani.

S latinskoga prevela dr. sc. Tihana Mršić

Prilog 2

Izveštaj o provedbi konzervatorsko-restauratorskih zahvata na umjetnini i okviru djela Federica Benkovića (pripisano) Sv. Gaetan / Sv. Kajetan 2003. godine.

Relikvija se sastoji od tri dijela: minijature, ukrasnog veza i pozlaćenog okvira.

Minijatura i ukrasni vez zaštićeni su staklom. Dimenzije minijature su 65,3 x 48 mm. Rađena je tehnikom tempere na pergamentu. Tekstura pergamenta jasno je čitljiva, a tempera je nanosena vrlo lazurno.¹ Djelo nema oštećenja na podlozi, a boja je potpuno ušćuvana i jasna. S obzirom na stanje bilo je potrebno izvesti samo osnovne zahvate pažljivoga čišćenja.

Ukrasni vez sačinjen od zlatnih i srebrnih žičica, isprepletenih s malim biserima, također je u dobrom zatečenom stanju. Nema nedostajućih dijelova veza. Na rasvijetljenoj baršunastoj podlozi su manja oštećenja nastala od insekata (moljaca). Cijela površina laganim je pokretima iščerkana od prašine mekanim kistom od prirodne dlake, a nakon toga je blagom otopinom timola u etenolu dezinficirana podloga.²

Za razliku od minijature i ukrasnog veza, ukrasni okvir od pozlate bio je u vrlo lošem zatečenom stanju. Cijela površina okvira bila je premazana industrijskom zlatnom lakiranjem bojom, koja je s vremenom alterirala i privukla na sebe nečistoću i prašinu te je promijenio svoju izvornu zlatnu u oksidirano zelenu boju. Na rubovima otkrnutih dijelova vidi se originalno zlato na crvenom bolusu i kredno-tutkalnoj preparaciji. Istaknutiji reljefni ornamenta na okviru više su oštećeni, tako da se osim originalnih slojeva vidi i originalno drvo kao nosač. Posve je zdravo i bez crvotočine. U gornjem centralnom dijelu su dva nepovratno izgubljena ornamenta cvijeta, koji se slabo naziru i na starim fotografijama. Središnji dio ispunjava rezbarija u obliku draperije, također sa simetričnim oštećenjima. Radi se o nagorenom dijelu, najvjerojatnije kao posljedica izgaranja svijeća koje su paljene ispod slike. Kruna ukrasnoga okvira popucala je na tri dijela (po širini), a bili su pričvršćeni s poledine ambalažnim kartonom, drvofiksom i ljepljivom trakom. To je rješenje držalo na mjestu sve drvene dijelove, ali su se s vremenom deformirali zbog velikih razlika vlage i temperature u prostoru u kojem se relikvija čuva. Kredna preparacija jako je dobro prianjala uz drveni nosač. Krake-

lira nije bilo i preparacija se nije trusila na dodir. Nakon što sam razdvojila minijaturu s ukrasnim vezom od okvira, očistila sam poledinu ukrasnoga okvira. Zonu kruništa omekšala sam laganim navlaživanjem i pažljivo sam skalpelom skidala sloj po sloj dok nisam došla do originalnog drveta. Kruna se potom razdvojila na tri dijela jer drveni dijelovi nisu bili spojeni, nego su se površinski držali na odstranjenom kartonu. Poledine razdvojenih dijelova dočistila sam destiliranom vodom i odmah posušila, a potom otvorila probne zone čišćenja raznim odgovarajućim otapalima (npr. aceton, etanol, lavakol) na zonama dimenzija 0,5 x 05 cm. Zona s aplikacijom lavakol gela pokazala se najuspješnijom u otklanjanju zlatnoga (i oksidiranoga) premaza laka. Područja koja su udubljena ili po rubovima oštećena dočišćena su.

Da se radi o pravoj pozlati – osim plemenitog sjaja – potvrdila je crvena boja bolus podloge, a vidljivi su i specifični spojevi komada zlatnih listića. Na reljefno istaknutim dijelovima sačuvano vrlo malo originala, ali je u nedostupnijim dubljim zonama izvorni zlati sloj sačuvan u potpunosti (neizgrebano, neistrošeno). Kada je posve očišćena (i dijelom dočišćena) cijela površina, polomljene dijelove spojila sam drvofiksom i montirala u vrlo male tzv. stegne, osmišljene za ovu priliku. One su držale konstrukciju učvršćenu 24 sata, da se ljepilo stegne. Veće zone nepovratno izgubljenog originalnog drveta (spomenuti ornamenta cvjetova) rekonstruirala sam u stiliziranoj izvedbi od sitne piljevine i ljepila. Za taj zahvat je malo dobre dokumentacije bilo na raspolaganju. Upotrijebljena je smjesa vrlo elastična (gusta mješavina u volumenu od 4 do 5 dijelova piljevine i 1 dio drvofiksa), koja je ujedno i vrlo dobra podloga za nadolazeće slojeve krede. Sitne spojeve kod lomova, cvjetova od piljevinskog kita i sve one sitne zone gdje je odlomljena originalna kreda rekonstruirala sam u novoj kredi, za koju sam odabrala sastav što kompatibilniji s originalom (po boji, granulaciji, vezivu).³ Kada sam nanijela kredu na sve zone, izbrusila sam ih, obradila i modelirala finim brus-papirom do razine što sličnije originalu. Obradenu kredu "ugasila" sam etanolom (blaga otopina). Na tako pripremljenu površinu, na kredne zone nanijela sam bolus u dva namaza. Suhi bolus poliran je i usjajen pamučnom krpicom i četkom od prirodne dlake, a potom sam aplicirala prethodno skrojene zlatne listiće.⁴ Nakon oko sat vremena sušenja na sobnoj temperaturi

¹ Takav način nanošenja boje omogućava preparacija načinjena od bijelog luka. Tako se boja, čak i vrlo tanka, dobro vezivala uz pergament. Minijatura je dobro ušćuvana, samo se na površini nalazio tanki sloj prašine.

² Mješavina 2% timola u 96% etanola. Malim tamponima od vate natopljenima u otopini prelazila sam samo preko područja gdje je baršun, izbjegavajući žice od zlata i srebra, te bisere. Nakon dezinfekcije tretirane zone posušila sam ju čistom pamučnom krpicom.

³ Upotrijebila sam 7% kredu, tj. 7% otopinu zečjeg tutkala u destiliranoj

vodi, u koju sam dodavala bolonjsku kredu sve do zasićenja.

⁴ Kako bi aplikacija zlatnih listića bila kvalitetnija, bolus se moći otopinom etanola i šljivovice. Omjer je 1:1, u koji se doslovno dodaje 4–5 kapi 4% tutkala. Etanol sadrži vodu i moćenjem bolusa aktivira tutkalo da bude ljepljivo. Šljivovica (domaća i jaka) ima prirodnoga šećera i time dodatno lijepi zlatni listić koji se aplicira. Taj se zahvat izvodi s velikom preciznošću, te se mora paziti da otopina etanola i šljivovice ne prijede preko zlata jer inače ta zona tamni.

od 20°C pozlaćenu sam zonu ahatirala poludragim, vrlo glatkim i tvrdim kamenom. Na kraju sam aplicirala vrlo tanki sloj zaštite. Sve što sam aplicirala reverzibilno je i svi su zahvati prepoznatljivi kao rekonstrukcije, pa sam i taj lak odabrala po pravilima spomenutih načela restauracije.

Po dovršetku opisanih zahvata na ukrasnom okviru, minijatura i ukrasni vez spojeni su i vraćeni pod zaštitno staklo.

Majda Begić

Summary

Sanja Cvetnić

From the Oeuvre of Federico Benković

Attributions by Peter Olaf Krückmann in his monograph on Federico Benković, 1677 – 1753 (1988) resulted in many critical reassessments immediately after the publication of the monograph and later. This study is concerned with three attributions made or changed for the first time in the monograph, and never discussed before.

Analyzing the attribution of the painting of St. Cecilia in the Cistercian monastery of Stams near Innsbruck, the author concludes that the engraving by Andreas and Joseph Schmutzer, was a model for the painting, and not, as Krückmann suggested, made after the painting.

The oval painting of St Peter in the Cummer Gallery of Art in Jacksonville (Florida), attributed to Tiepolo by Antonio Morassi in 1958 (see the museum documentation), was placed by Krückmann within Benković's opus. The author of this study, however, agrees with a convincing attribution to one of the Gandolfis made by Egidio Martini in 1982. The attribution was accepted by Massimo Gemin and Filippo Pedrocco in their monograph on Giambattista Tiepolo. The pose and the ductus of St. Peter indicate closeness to the known works by Ubaldo Gandolfi.

The miniature painting of St. Kajetan which together with a very rich frame makes a home altar, has been for centuries in the Benković family. Besides a reference to the saint whose name was used in naming family members, and a memory of Federico himself, the altar served its religious purpose as seen by typical damage from lighting candles as stated in the restoration report attached. In terms of attribution, St. Kajetan is reminiscent of St. Cecilia, as an engraving by Andreas and Joseph Schnitzer was again used as a model. The author of this study believes that the altar as a whole represents an exceptional historical and cultural testimony, and it should be considered in any study on Federico Benković, as the owners of the work stem directly from the painter's brother, Leopoldo. As he moved to Milan, Federico left Leopoldo in charge of all his Dalmatian possessions, as seen from a transcript and translation (attached) of a document so far known only through a summary published by Vittorio Caprara (1980).